

ZSIDÓ FOGALOMTÁR

A

Ádir Hú - "hatalmas ő": alfabetikus sorrendben íródott ima a --> [Hággádá](#) ban. Fő fohász, hogy Isten még napjainkban építse fel a Szentélyt. Nevét a két első szaváról kapta.

Ádmor - három szó kezdőbetűjéből - ÁDonénu, MOrénu, vRábénu - összevont rövidítés. A szavak jelentése: Urunk, Tanítónk, Mesterünk. A hasszid rebbe, --> [cádik](#) elnevezése.

Áfikoman - (arameus): utóétel. A --> [pészach](#) i Széderen a vacsora befejezéseként elfogyasztott, külön erre a célra félretett, pászkát nevezik így. Ezután már nem szokás semmit sem fogyasztani.

Ágádá - "monda, legenda": a --> [Talmud](#) és a későbbi vallási irodalom elbeszélő, legendás, nevelő szándékú részei.

Álénu - mindennapi és ünnepi imádságok befejező része.

Álijá - (héber): "felmenetel". 1) A zsidók visszatérése, bevándorlása Izraelbe. 2) a --> [Tóra](#) elé járulás a zsinagógában

Álmáná - "özvegy": egy olyan asszony, akinek férje meghalt.

Ámen - "így igaz", "vajha így lenne": ez a szó sokszor fordul elő a Szentírásban. Ott áldásra vagy átokra felelik. "És felelt a nép és azt mondta - ámen" (5 Móz 27, 15)

Ámoriták - "értelmezők", "tolmácsok": mintegy 3000 törvénytudó az i.sz. 3-5. sz-ban, akik folytatták a tánnaiták munkáját, értelmezték azok megállapításait, megvitatták, arameus nyelvre fordították.

Ámud - alacsony pulpitus a --> [bimá](#) és a frigyszekrény között az --> [áskenáz](#) i zsinagógákban. Általában alacsonyabb, és a következő versszak iránti tiszteletet fejezi ki: "A mélységből kiáltok Hozzád, Uram" (Zsoltárok 130:1., Brácht 10b.) Az istentiszteletet az ámud-ról vezetik, a Tórát a bimá-n olvassák. A -->szefárd zsinagógákban az egész istentiszteletet a bimá-ról vezetik.

Árává - (héber): fűzfaág, a szukkoti csokor negyedik alkotóeleme

Ári - rabbi Jicchák Lurjá, a 16. században Cfáton élt nagy --> [kabalista](#) nevének rövidítése, ami mellesleg héberül "oroszlánt" jelent.

Áskenáz - így hívják azokat a zsidókat, akik Németországból származtak el, illetve az egykor Németországban felvett vallási szokásokat, rítust követik. Ez a rítus sokban eltér az ún. szefárd rítustól.

Ávodá - szó szerint: munka. Eredetileg a Szentélyben végzett áldozati szertartások elnevezése, később az imát, majd az istentisztelet minden formáját is jelentette.

Ávrám ben Ávrám - "Ábrám fia Ábrám": ezt a nevet adják a zsidó hitre tértek (l. [Gér](#))

B

Báál kore - az a személy, aki a Tórát olvassa.

Báál Sém Tov - "az isteni név tudója": Rabbi Jiszráél (1698-1760), a --> [chaszidizmus](#) alapítója.

Bárcesz - ünnepi kalács: az --> [askenáz](#) i hitközségekben elterjedt neve a péntek esti és ünnepi étkezések előtt megáldott kalácsnak. A szó korrumpált alakja a bráchet (áldások) szónak.

Bét Hillél - eredetileg a --> [Talmud](#) két nagy iskolájának egyike. Ma Nyugaton zsidó egyetemi hallgatók klubja.

Báál tokéá - az a személy, aki Ros Hásáná napján megfűjja a sófárt.

Bár micvá - "a parancsok fia": a 13 éves és egy napos fiút nevezik így. Ettől a naptól kezdve köteles minden vallási parancsot szigorúan betartani. Addig elkövetett bűneiért apja viselte a felelősséget, ettől kezdve tőle kéri számon az Égi Bíró. Ez időtől kezdve beleszámítják a minjánba, s minden olyan imát vagy szertartást, melynek elvégzéséhez 10 férfi (--> [minján](#)) szükséges, jelenlétében el lehet végezni, ha kívülről még kilenc felnőtt van jelen.

Bát micvá - "a parancsolat leánya": a 12 éves és egy napos lányt nevezik így.

Bencsolás - áldást mondani. Az ige szótári alakja a bencsolni. --> [Jiddis](#) eredetű, és ha magában használják, az étkezés utáni áldást jelenti. Ez a szó is latinból történt átvétel (benedictio, "áldás").

Betérés - L. [Gér](#)

Bimá - az az emelvény, ahol a --> [Tóra](#) t olvassák. Hagyományhű templomokban középen áll. Az istentisztelet egy részét, vagy egészét innen vezetik

Biná - értelem. L. [Chábád](#).

Birkát hábanim - a gyermekek megáldása: szokás, hogy péntek- vagy ünnepestén a templomból hazatérő apa a házba lépve megáldja a gyermekeit.

Bráchá (askenázi kiejtése: bróche) - "áldás", többesszáma böráchet.

Brit milá - körülmetélés: az újszülött fiú fitymájának levágása nyolcnapos korában. Ábráhámnak parancsolta ezt Isten. "Szövetségem a testetekben örök szövetség"; "Akit nem metélnek körül, azt írsátok ki népemből, mert megszegte szövetségemet." Egyike azon parancsolatoknak, melyeket a zsidóság évezredek keresztül szigorúan betartott, még a legnagyobb üldözések idején is.

C

Cádik - igaz ember. Bibliai értelmezése: aki jót és igazságot cselekszik. Noé volt az első, akiről a *Tóra* tanúsítja, hogy *cádik* volt. A talmudi és későbbi értelmezés szerint egy zsidó, aki hűségesen betartja a parancsolatokat. A -->

[Tánjá](#)

szerint a

cádik

olyan zsidó, aki egyáltalán nem rendelkezik rossz ösztönnel. A -->

[chaszidizmus](#)

megjelenése óta

cádik

nak nevezték az olyan szellemi vezetőt, rebbét, akinek megfelelő szellemi adottságai vannak a gyülekezet vezetésére.

Cedeká - "tisztességesség", "jótékonyosság". Az adakozás megnevezésére használják - Ábrahám ősatyánk leszármazottainak jellemzője, mert le van írva: "Mert megismertem őt azért, hogy ő parancsolja meg fiainak és háza népének... cselekedjenek igazságot [cedáká] és jogot..." (1Mózes 18:19.) Az adakozás több, mint az áldozat, mert az is le van írva: "Az igazságnak és igaz ítéletnek gyakorlását inkább szereti az Örökkévaló az áldozatnál." (Példabeszédek 21:3.) Izrael számára csak a cedáká gyakorlása hozhat megváltást, mert le van írva az is: "Sion ítélettel váltatik meg, megtérői igazság által." (Ézsaiás 1:27.) Bibliai előírás adományt adni a szegénynek, hiszen az is le van írva: "Ha lesz közötted szűkölködő, testvéreid egyike... meg kell nyitnod kezedet számára..." (5Mózes 15:7-8.); és "...támogasd őt, akár jövevény, akár zsellér, hogy élhessen melletted..." (3Mózes 25:35.) Ha valaki egy szegény embert kéregetni lát, de elfordítja a fejét, áthágja a "...ne keményítsd meg szívedet, és ne zárd be kezedet szűkölködő testvéred elől..." bibliai parancsolatát (5Mózes 15:7.). A keresztény szegénynek ugyanúgy ételt és ruhát kell adni, mint Izrael szegényeinek. Mindenkinek lehetőségeihez képest kell cedákát adnia. Még a szegénynek is adnia kell - aki maga is rászorul a cedákára, vagy állami segélyből él -, ha csak kicsit is. Ez a kicsi nagyobb a nagynál, amit egy gazdag adott. De a ha a szegénynek magának sem elég, amiye van, nem kell adnia, mert az önfenntartás fontosabb, mint mások fenntartása. Mekkora cedákát adjon az ember? A közepes adomány az évi jövedelem egytizede. Napjainkban sok helyütt levonják az adót a fizetésből, ezért a nettó jövedelemmel kell számolnunk.

Chábád - "chochmá, biná, dáát" (bölcesség, értelem, tudás) - a --> [rabbi Snéur Zálmán](#) által alapított chászid iskola nevének rövidítése. A -->

[chászidizmus](#)

általában, a chábád chászidizmus pedig különösen nem más, mint átfogó világnézet és életforma, amely szerint a zsidóságnak elsősorban a Teremtőt és teremtményeit egyesítő kapcsolat szerepét kell betöltenie. A zsidó "égi" és "földi" teremtmény egyszerre: az égi, isteni szellem, az Istenség része, a fizikai testből és az élőlényben lakozó lélekből álló földi megnyilvánulásban jelenik meg, amelynek az a rendeltetése, hogy Isten abszolút Egységén belül általa valósuljon meg az ember és az őt körülvevő világ transzcendens egysége. Ennek a rendeltetésnek a betöltése kétirányú kapcsolat útján történik: egyrészt föntről a lefelé, másrészt a földről a fenti világ irányába. Az első helyzetben az ember a maga mindennapi életének mozzanataira és környezetére - e világi "osztályrészére" - hat az Istentől kapott Tóra és a parancsolatok szentsége által. A másodikban minden rendelkezésére álló forrást - a teremtetteket és a maga által létrehozottakat egyaránt - felhasznál személyisége és az őt körülvevő világ közvetítő közegeként. Az egyik ilyen alapvető forrás az emberi nyelv és kommunikáció közege.

Cháchám - Szó szerint: bölcs. A --> [Talmud](#) ban így nevezik a --> [Tóra](#) ban, a --> [Misná](#) ban és a -->

[Gemará](#)

ban járatos tudóst. Szűkebb értelemben ez a kifejezés a felavatott tudóst jelenti, aki megkapta a szmichát zkenim-et, míg aki nem, azt egyszerűen tálmidnak, diáknak nevezték. A későbbi nemzedékekben a tudósok tálmidé cháchámim-nak tartották magukat - azaz a bölcsek diákjainak - és ma is így nevezik őket.

Chág HáPeszách - Peszách ünnepe; l. [Peszách](#)

Chálá - szombati és ünnepi kalács; a Szentélyben a --> [kohaniták](#) nak juttatott 24 féle adomány egyike. A zsidó nő egyik -->

[micvá](#)

ja, mind a mai napig, chálát levenni a tésztából.

Cháméc - Olyan gabona, ami kovászos. 1. --> [Peszách](#) ünnepére vonatkozóan: a Peszách ünnep ideje alatt tilos a cháméc evése vagy birtoklása. A cháméc Peszách alatt történő elfogyasztása kiirtással büntetendő (lásd 2Mózes 12:19., 13:7..; lásd még bál jéráe uvál jimáce). 2. A lisztáldozatra (mönácho) vonatkozóan: a -->

[Sávúót](#)

ünnepén bemutatott két cipón (sté hálechem), illetve a hálaáldozatként bemutatott cipókon (Todá) kívül, a lisztáldozat nem lehetett kovászos, mivel ha kovászossá váltak, érvénytelenné lettek. Ez a tilalom a lisztáldozatnak arra a részére is vonatkozott, melyet a papok fogyasztottak el miután a lisztáldozatból elvett darabot (lásd komec, kmicá) bemutatták az oltáron (3Mózes 2:11.). 3. Az oltáron bemutatott égőáldozatra vonatkozóan: a cháméc nem lehetett égőáldozat. E tilalom megszegését korbácsolással büntették (3Mózes 2:11.).

Chánuká - Chánuká ünnepe kiszlév hó 25-én kezdődik, és nyolc napig tart. Annak a győzelemnek állít emléket, amelyet a Mákkabeusok három évig tartó szabadságharc után arattak az Izraelt elfoglaló szíriai görögök fölött, és legyőzték a görögök hellenista zsidó támogatóit is, akik változtatásokat akartak bevezetni a zsidó vallásgyakorlatban. A harc i. e. 165-ben a Jeruzsálemi Templom visszafoglalásával ért véget. A győzelemmel helyreállt Izrael szuverenitása is. A "chánuká" azt jelenti: "felavatás", s arra utal, hogy újra Isten oltalmába ajánlották a Templomot, amelyet a pogány bálványok és praktikák beszennyeztek. Chánukákor szabad dolgozni. A legfontosabb vallási szertartás az, hogy minden este meggyújtjuk a chánukái menóra lángját.

Chaszidizmus - szellemi irányzat, melyet több, mint 250 évvel ezelőtt alapított (Jiszráel ben Eliézer) --> [Báál-Sém-Tov](#) . A chaszidizmus az egyszerű, tanulatlan

Zsidó fogalomtár

Írta: Wagner Tamás

2011. november 13. vasárnap, 20:11 - Módosítás: 2011. november 13. vasárnap, 20:18

szegény-sorsú zsidó népréteg szellemi felemelkedését tűzte ki célul azáltal, hogy a Tóra-tanulás mellett az Istenfélelmet, az imát, a zsoltármondást és a parancsolatok (Micvák) lelkes betartását helyezte előtérbe. A chasszidizmus Lengyelországból terjedt el az egész világon. Különböző irányzatok, "udvarok" keletkeztek (pl. -->

[Chábád](#)

). A mozgalom középpontjában a Rebbe áll, aki egyszemélyben rabbi, döntőbíró, pszichológus és bizalmas tanácsadó, lelki vigasztalója a hívő chaszidnak, aki természetfeletti erőt tulajdonít rebbéjének. A héber szó eredeti értelme: jámbor, ill. hívő(je valakinek vagy valaminek). A talmudi értelmezésben az számított chaszidnak, aki törvényes jogai mellőzésével hajlandó volt kiegyezni és lemondani jogos tulajdonáról.

Cházirstál - felfordulás

Chéder - "szoba": elemi fokú zsidó vallási iskola. A chéder olyan iskola, ahol kisgyermek tanulnak s értük tandíjat fezetnek, szemben a Talmud Tórával, ahol idősebb fiúk tanulnak a hitközség költségén. A Talmud idejében a chédert "bét rábbán"-nak ("iskola") nevezték és a gyermekeket "tinókot sel bét rábbán"-nak ("iskolában tanuló gyerekek").

Cheszed - jólelkűség, jótékonyosság . A cheszed fogalma felöleli a szívéllyesség minden formáját, amit csak az ember tanúsíthat, ha másokkal kapcsolatos dologban fáradozik.

Chevrá Káddisá - (héber): Szentegylet, ősrégi, temetkezéssel foglalkozó zsidó szervezet. Mivel a zsidóság a halott mielőbbi eltemetésében nagy micvát lát - innen a Ch. K. nagy jelentősége. Valamikor minden kis magyar faluban volt. Halottmosással, sírásással is foglalkoznak és mindennel, ami az elhunytak megadandó tiszteletet biztosítja.

Chochmá - bölcsesség. L. [Chábád](#) .

Chokok (chukim) - a bibliai parancsolatok (--> [micvák](#)) azon fajtája, melynek nincs racionális indokolása.

Chol hámoéd - Egy ünnep közbenső napjai, "félünnep". A --> [Peszách](#) és a --> [Szukkot](#) első

és utolsó napja közötti napok. Nem tekintendők teljes ünnepnek, de nem is szokványos hétköznapiak; chol hámoéd-on bizonyos kivételektől eltekintve tilos dolgozni. E kivételek közé tartozik a dávár háávéd, az olyan feladat, amely el nem végzése esetén jövátehetetlen veszteséget okoz, és az olyan feladat, amelynek elvégzése az ünnepet szolgálja. Chol hámoéd-on tilos az esküvő is, hogy a menyegzővel kapcsolatos örvendezés ne vegyüljön az ünnep örömeivel. A Moéd Kátán traktátus részletesen foglalkozik a chol hámoéd-dal kapcsolatos törvényekkel.

Chukim - I. [Chokok](#) .

Chupá - Esküvői baldachin. Szimbolikus sátor, melybe a vőlegény a menyasszonnyal együtt lép be. A chupá szerkezete, felépítése helyi szokástól függ. Általában azonban oldalfal nélküli baldachin. A chupá alá lépés jelképezi a jegyességből (éruşin) a házasságba (niszuin) való átlépést, s ezért ekkor mondják el az esküvői áldást is (Birkát chátánim). Napjainkban az éruşin szertartást azonnal a niszuin követi, és szokás, hogy mindkettő a chupá alatt történik.

Cicisz - "szemlélő szálak": cselekvő parancs a --> [Tóra](#) ban, hogy minden ruhára, amelynek négy széle van, ciciszt kell tenni. Azért is van oly nagy jelentősége ennek a parancsnak, mert a Tóra ebben sűrítette össze az összes többi parancsot.

Córesz - (jiddis); "bú és baj". A "zsidó córesz"; "addig tartson a córesz" stb.

D

Dáát - tudás. L. [Chábád](#) .

Dájen - (jiddis): rabbinikus író, aki a zsidó törvények szerint ítélezik.

Davenolás - imádkozni. Az ige szótári alakja a dávén (héberül löhitpálél). A szó jiddis átvétel, s nem az ige héber formáját adja vissza. Minden bizonnyal a latin divinus ("istenti") szóból

származik. A davenolás az Istenihez való imádkozást jelenti.

Dávid-csillag - L. [Mágén Dávid](#)

Dekalog - a tízparancsolat görög eredetű neve

Diaszpóra - "szétszórás": így nevezik a zsidó történelem a zsidóságnak a különböző országokba történet szétszórását, illetve az ott élő zsidóságot. (Görög szó.) Ld. még:

[Galut](#)

Dibbuk - "gonosz szellem": a zsidó néphit szerint az olyan bűnös lélek, melynek nagy vétke van miatt még a pokol büntetése sem elég, így a világűrben kóborol, míg valaki élő emberben menedéket nem lel, ott viaskodik az illető saját lelkével, úgyhogy a megszállott embert a két lélek küzdelme a tébolyba viszi. A --> [cáddik](#) ok képesek a kabbala tudományával kiűzni a dibbukot anélkül, hogy a vele élő embernek kárt okoznának. Voltaképpen lelki betegség ez, amelyet nagy megrázkodtatás okoz.

Dór hámidbár - "pusztai nemzedék": azok a 20 éven felüliek, akik kivonultak Egyiptomból, de akiknek Isten nem engedte, hogy bemenjenek az országba, kivéve Józsuát és Kálébot. A büntetést azok miatt a kémek miatt kapták, akik e kettő kivételével ijesztő híreket vittek az Ígéret Földjéről (4 Móz. 14,29-38). A --> [Zohár](#) (kabbalisztikus könyv) "Dór Déá"-nak, mindent tudó nemzedéknek nevezi őket, mert csak ők látták a csodákat és a csodatetteket és ők azok, akik jelen voltak a szinájai kinyilatkoztatásnál.

Dróse - prédikáció, beszéd, hitszónoklat. Rabbik tartják a zsinagógában szombaton, vagy ünnepkor, rendszerint egy-egy Írásversre alapozva, azt elemelve.

E

Ecem - a dolgok belső lényege, mibenléte.

Édot - --> [micvá](#) k, melyek valamely történelmi eseményre emlékeztetnek, például az ünnepek.

Emuná - hit.

Erev - "este": a zsidó vallás a napokat - így az ünnepnapokat is - az estével kezdi.

Erev Jom Tov - az ünnepnap beköszöntét megelőző nap egészére vonatkozik.

Erev Sábbát (askenázi kiejtése: erév Sábbsosz) - "a szombat estéje". Ez nem péntek estére vonatkozik, amely már maga a sábesz, hanem a pénteki nap egészére, amely napnyugta előtt van.

Éruv - keverés, vegyítés, elegyítés. 1. Éruv Távsilin - --> [halachikus](#) szabály, mely lehetővé teszi, hogy azon az ünnepnapon, melyen szabad főzni, elkészíthessenek a következő napra, amennyiben az szombat, ennivalót. 2. Éruv Chácérot - az a halachikus szabály, mely lehetővé teszi, hogy egy akár szimbolikusan is körülkerített városban szabadjon vinni, mivel az így körülkerített rész magánterületnek számít. 3. Éruv Tchumin - lásd előbbi, csak itt a járási távolság kiterjesztését jelenti.

Eszrig - (jiddis; héber: etrog). Annak a citrusgyümölcsnek a neve, ami a --> [Szukkot](#) ünnepén használt rituális "csokor" egyik alkotóeleme.

Eszter - perzsa királyné, a birodalom zsidóságának megmentője (l. --> [Púrim](#) történetét); Mordecháj unokahuga. A név perzsa (Astair), héberül: Hadassza.

F

Farizeusok (prusim) - a Második Templom korabeli Júdea egyik pártja, a mai Tóra-hű zsidóság előfutára.

G

Gálut - száműzetés, diaszpóra. A Tóra több ízben beígért büntetése a parancsolatok be nem tartása miatt. A második Szentély pusztulása óta (i.e. 70-ben) a zsidók sorsa. A zsidók többsége ma is gálutban él. Szellemi síkon a gálut (jidisül: Gólesz) azt az állapotot fejezi ki, amikor a Szentély még nem épült fel és így az isteni Dicsfény (Schiná) száműzetésben van a zsidó néppel együtt. A fogalom ezen --> [kabbalisztikus](#) értelmezése szerint a -->Messiás eljöveteleig - aki majd felépíti a Szentélyt és összegyűjti a Szórványokat - az Izraelben élő zsidó nép is galutban - szellemi galutban él.

Gáon - "lángész", "tudós": nagytudású rabbi-tekintély. Így nevezték a babiloni fősikolák - jesivák - vezetőit, akik a legfelsőbb vallási tekintélyei voltak a zsidóságnak a Talmud harmadik tudós nemzedéke a "sz'voráim" (szaboreusok) után. Mintegy 450 esztendeig álltak a zsidó törvényhozás és tudományok élén. Az első gáon R. Hánán a pumbaditai jesiva élén állt i.sz. 589-ben. Az utolsó gáon R. Háj, aki i.sz. 1038-ig vezette az említett tanházat. Az idők folyamán ezt a címet viselték a különböző korok kiemelkedő halachikus (törvényhozó) szaktekintélyei. A gáonok folytatták az illető kor szellemének megfelelően az előző korok kiváló tudósainak nevelő és törvényalkotó munkáját és a törvények magyarázatát. Ők határozták meg a -->

[Talmud](#)

végleges formáját és szövegét, ők tették a Talmud tanulását a zsidó tudományos élet központi feladatává. A 93 Gáon közül a legismertebbek: Háj, Srira, Száádjá, Ámrám (aki az első imakönyvet szerkesztette), Ácháj.

Gemará - a --> [Misná](#) magyarázata és kifejtése.

Genizá - "elrejtés": így nevezik azt a raktárat vagy ládát a zsinagógában, amelyben a hiányos, sérült, elnyútt imakönyveket, megrongálódott kegytárgyakat rejtik el. Ezeket egy idő után kiviszik a temetőbe és eltemetik. Felbecsülhetetlen kultúrtörténeti értékük van azoknak a genizáknak, amelyeket 1896-ban fedezett fel Solomon Schechter egy kairói zsinagógában.

Gér - "zsidó vallásra áttérő": prozelita. A --> [Talmud](#) meghatározza a zsidó vallásra áttérni

akarók befogadását. Ha valaki áttérésre jelentkezik, megvizsgálják vajon pénzügyi okokból, állásszerzés miatt vagy félelemből akarja felvenni a zsidó vallást (-->Rámbám). A Talmud így szabja meg az áttérés rendjét: Megkérdezik az áttérőtől, miért akar áttérni. Vajon nem tudja, milyen nehéz a zsidóság sorsa? Mindenütt üldözik, elnyomják, meggyalázzák. Ha azt feleli: 'Tudom és éppen ezért nem is vagyok méltó rá, hogy befogadjanak', akkor azonnal áttérítik. Megtanítják a könnyebben és nehezebben teljesíthető parancsolatok egyes fontosabb részeire és megmagyarázzk neki, hogy a parancsok nem teljesítése büntetést von maga után. Majd fegyelmeztetik, hogy addig ehetett mindeféle ételeket megszorítás nélkül, de mostantól kezdve csak azokat eheti, amelyeket a zsidó vallás megenged. De nem csak a büntetésre kell figyelmeztetni, hanem a parancsteljesítés jutalmaira is. Semmiképpen sem mennek bele a részletekbe, csak nagy általánosságban világosítják fel mindezekről. A Szentélyek idejében az áttéréshez szükséges volt a körülmetélésre, a mikvében (rituális fürdő) való megmártózásra és áldozat bemutatására. A Szentélyek elpusztulása után csak az első két feltétel maradt. Nőnek csak a mikvében kell megmerítkeznie. Az áttérő férfit Ábrám ősapánról nevezik el, így lesz a héber neve: --> [Ávrám ben Ávrám](#) Ávínú. Áttérés után minden "gér" teljes értékű zsidóvá válik és a vallás minden parancsát köteles betartani: "Egy törvénye legyen az állampolgárnak, az áttértnek és a köztetek lakó idegenek" (3 Móz. 23,22).

Gijur - a zsidó hitre térés előírt formája.

Gólem - "teremtmény", "még végleges formát nem öltött tárgy". Átvitt értelemben: test nélkül, ill. olyan valaki, akinek nincs kiforrott véleménye, nem elég okos, vagy az erkölcsi normája alacsony. A --> [Talmud](#) elmeséli, hogy Rává alkotott egy embert a "Széfer J'cirá" ("A teremtés könyve") leírása szerint (Szánhedrín 65 b). A világirodalomban is ismert gólemet a prágai R.Löw ben B'cálél (16. sz.) alkotta azért, hogy segítségével hittestvéreit megmentse a vérvádtól. Erről a gólemről mondja a legenda, hogy egyik péntek este, amikor R.Löw az imaházban volt, a gólem kiment az utcára, dühöngeni kezdett és igen nagy károkat okozott. R.Löw utánasielt, kivette a szájából az "istennevet" (mert az volt a mozgatója), és a gólem ettől élettelené vált. A hagyomány szerint a gólem sokáig R.Löw imaházának, a híres Altneuschulnak (Ó-Új zsinagóga, Prága) a padlásán volt elrejtve.

Gvurá - szigorúság.

H

Hábád - I. [Chábád](#)

Háftára - "felmentés", "zárszó": a Tóra-olvasást befejező prófétai fejezet,

Hággádá - elbeszélés: a pészáchi -->Széder-est forgatókönyve, elbeszélés-gyűjteménye. Egyes részek már a --> [Misná](#) ban is megtalálhatók. A legelterjedtebb zsidó könyvek egyike. Híressé vált az Omzsa Haggada, a magyar Kaufman Haggada.

Háláchá - A háláchá a zsidó törvény általános megnevezése: magában foglalja a mértékadó végső döntéseket éppúgy, mint a legspecifikusabb kérdéseket. Mindenekelőtt az Írott és a Szóbeli Tórában szereplő bibliai jogszabályokkal és parancsolatokkal foglalkozik, ezenkívül a rabbinikus törvénykezéssel és jogalkotással, beleértve a vallási bírósági döntéseket, amelyeket az idők folyamán a nagy rabbinikus tudósok responsumok és kommentárok formájába öntöttek. Mindez mérvadó alappal és törvényi precedensekkel szolgál a vallási törvénykezés folyamatos működéséhez. A "háláchá" szó azt jelenti: "járt út". A háláchá nem elmélet, hanem gyakorlat. A háláchá nem filozófia, hanem jog. Bár a hit alapján fejlődött ki, a hangsúlyt a cselekvésre helyezi. A háláchá a parancsolatok - micvot (micvák) - minden helyzetnek és körülménynek megfelelő alkalmazásával foglalkozik. (A bibliai eredetű micvák megváltoztathatatlanok. A rabbinikus eredetűek bizonyos körülmények és feltételek között módosíthatók tekintélyes és erre felhatalmazott rabbik által.) A háláchá elkötelezett magatartást kíván. Az etikai kötelességekkel és a vallási engedelmességgel foglalkozik.

Hanuka - L. [Chánuká](#)

Hásém - "A név": Isten neve. Mivel a négybetűs istennevet, illetve a helyette alkalmazott Ádonáj nevet imán kívül tilos kiejteni, ezért ezek helyett mondják a hásém-et. ("Hásém j'ráhém" - "Isten legyen irgalmas" stb.).

Hasmóneusok - zsidó papi család, i.e. kb. 160-ban. Feltételezhetően Hasmon városából származtak, nevük is innen ered. Matitjáhu és öt fia, köztük legismertebb Júda, a MAkkabi, felkelést szerveztek a szír-görög hódítók ellen, akik saját hitüket akarták a zsidókra kényszeríteni. emléküket a Hanuka őrzi.

Hászid - I. [chászid](#)

Hávdálá - "elvásztás". Ünnepbúcsúztató: amikor a szent szombat vagy ünnep elhagy bennünket, és beköszöntenek a hét dolgai, különbséget kell tenni a szent és a profán, a világosság és a sötétség, a szombat és a hétköznap, a zsidó nép és a nem zsidók között. Ezen a felismerésen alapul a Hávdálá, a különbségtétel. A hávdálá rendje: meggyújtják a több százból font gyertyát, elmondják a "Hiné Él J'súati" ("Íme, a szabadulásom Istene") kezdetű imát, majd áldást mondanak a borra, jóillatú fűszerekre, a világosságra, végül elmondják a szombat és a hétköznap elvásztásának imáját. Mindjárt a hávdálá elmondása után egy kis bort öntenek az asztalon lévő tányérba és abban eloltják a gyertyát.

Hitpástut - az ecemből folyó ágazatok.

Hódesz - mirtuszág, a --> [Szukkot](#) ünnepi csokor egyik eleme. Áldásra akkor alkalmas, ha levelei hármásban nőnek (mesulás).

Húlin - "profán": ellentéte a "kodes"-nak ("szent").

I

Időszámítás - A zsidók sok száz évvel ezelőtt az Egyiptomból való kivonulást tekintették időszámításuk kiindulópontjának, ehhez képest számítva a mindenkori uralkodó idejét. Így a keresztény kor elején a zsidók már időszámításuk 14. századánál tartottak. A polgári időszámítás 70. évében a Templomot lerombolták, és megindult a zsidók szétszóródása. Ettől kezdve az időszámításban nem az egyiptomi kivonulást vették alapul, hanem a Templom lerombolását, és a kora középkori dokumentumokban már ezt az adatot találjuk. Ennek ellenére a zsidók között ma legjobban elterjedt időszámítási rendszer alapja nem esemény vagy jelkép, amelynek kizárólag népünkhöz vagy hitünkhöz kötődnek, hanem egy univerzális jelentőséggel bíró fogalom: a világ teremtése. A Teremtés óta eltelt éveket a bölcsek az összes, korukban létező feljegyzés tanulmányozásával, a Biblia által számon tartott életkorok áttekintésével számították ki, a Mózes első könyvének első fejezeteiben említett éveket a ma használatos évvel egyenlő hosszúságúnak véve, a Teremtés hét napját a mai napokkal egyformának tekintve. Hogy a hét "nap" lehetett valójában mérhetetlenül hosszú időszak, ami inkább "korszaknak" felel meg, semmint a mai, huszonnégy órás napnak, ez nem csökkenti

annak szellemi vagy etikai jelentőségét, hogy a Teremtést tartjuk a zsidó időszámítás fogalmi alapjának.

J

JáKNöHáz - Betűszó, mely azon kiddus imák sorrendjét rögzíti, amelyeket akkor mondunk, ha egy ünnep szombat estére esik. Jájin: a borra mondott áldás; Kidus: az ünnepet bevezető ima; Nér: a meggyújtott gyertyára mondott áldás (boré mööré háés); Hávdálá: a szombat végét jelölő ima; Zmán: hálaíma az Örökkévalónak, hogy megérhettük ezt a napot (sehechejánu). A hávdálá ima szövege különbözik a többi szombaton mondott szövegtől, és a hámvávil bén kodes lökodes szavakkal ér véget: "aki elkülöníti a szentet a szenttől" [azaz a szombat (nagyobb), és az ünnepek (kisebb) szentségét].

Jámim nóráim - "Félelmetes Napok"; --> [Ros Hásáná](#) -ra és --> [Jom Kippur](#) -ra vonatkozik. Általánosabb értelemben használják a két ünnep közötti tíz napra, beleértve a két ünnepnapot is.

Jármulká - a --> [kippá](#) szláv eredetű jiddis neve

Jechidut - együttlét. Itt: (egyéni) beszélgetés a rebbével.

Jeridá - a zsidók kivándorlása Izraelből.

Jesivá - "ülés": 1) Ülőtestület 2) Magasabb fokú iskola a --> [Talmud](#) tanítására; rabbiiskola.

Jiddis - a kelet-európai zsidóság beszédnyelve kb. 600 éve, mióta nagy zsidó tömegek vándoroltak az Ibériai-félszigetről a Rajnán-túlra. Voltaképpen német nyelv, amelybe azonban sok héber, szláv és más nyelvű szó is keveredett. Szövegét héber betűkkel írják. Különösen elterjedt, amikor a héber nyelvet nem értő tömegek számára lefordították a Szentírást és

magyarázatait ("tájcs"). A 18. századi zsidó felvilágosodás, a "hászválá" írói zsargonnak minősítették, és arra buzdították a zsidó olvasókat, hogy beszéljenek "tisztá" német nyelvet és olvassanak héber szövegeket. Számos jeles művelője volt a jiddis irodalomnak, így Mendele Mojchér Szforim, Jichák Lejb Perc, Solem Áléjchem, a Nobel-díjas Isaac Baashevis Singer.

Jom Jerusálájim - Jeruzsálem Nap. Ijár 28-án Jeruzsálem újraegyesítésére emlékezünk; arra, hogy a város ősi negyedei a Nyugati Fallal és a Templom-heggyel együtt i. sz. 70 óta először újra zsidó fennhatóság alá kerültek. Ezek az események, amelyek váratlan, csodálatos elemeket tartalmaztak, feltehetően mély vallási jelentőséggel bírnak. Vallási ünnepként való megtartásához még hosszú fejlődési folyamat szükséges.

Jom HáÁcmáut - Függetlenség Napja. Jom HáÁcmáut, a Függetlenség Napja ijár 5-én van, és Izrael Államának 1948-as újjáalapítását ünnepli. Ezt a napot a zsinagógákban is különleges, Istent dicsőítő imákkal üdvözlik. Vallási értelmezése és a vele kapcsolatos vallási előírások kidolgozása egyelőre folyamatban van.

Jom hákipurim - Engesztelőnap, Jom Kipur. A Tóra pontosan leírja azt a különleges szertartást, melyet tisri hónap tizedik napján tartottak a Szentélyben. Ezen a napon bűnt kellett tartani, bűnvallomást kellett tenni (3Mózes 16.). A szombaton tiltott munkák Jom Kipur napján sem végezhetők. E törvények megszegéséért azonban más büntetést róttak ki: a szombat törvényeinek megszegését bármely földi bíróság halállal büntetheti, míg Jom Kipur törvényeinek megsértését "kimetszéssel" (kárét). A munkavégzés tilalmán túl tilos Jom Kipur napján enni és inni, bőrből készült lábbelit viselni, fürödni, a testet illatos olajjal bekenni, valamint szexuális életet élni. Jom Kipur napján az Örökkévaló megbocsátja a zsidóknak a tevőleges és a tiltó parancsolatok megszegését. Jom Kipur azonban csak akkor ad feloldozást az emberek egymás ellen elkövetett vétkeikért, ha előzőleg bocsánatot kérnek egymástól. Jom Kipur napján öt alkalommal hangzanak fel imák, beleértve a záróimákat is (nöilá). Minden egyes alkalommal elhangzik a viduj, a bűnvallomás. A Szentély fennállásának idején a jom kipuri szertartást kizárólag a főpap vezethette. E szertartásnak számos különleges mozzanata volt, és ezen a napon több különleges áldozatot mutattak be. A főpap a szertartás részeként fehér lenruhát öltött (bigdé láván), és belépett a Szentek Szentjébe (kodes hákádásim). A Jom Kipur napjára vonatkozó törvényeket és előírásokat a Talmud Jomá traktátusa tárgyalja.

K

Kábálá - "hagyomány", "misztikus tan". A titkos, rejtélyes tanokat jelenti. Nevezik még

"hén"-nek is ("kegy"), "hochmá nisztará"-nak ("rejtett bölcsesség") is. A Talmud Bölcsői a próféták szavait és a Szóbeli Tant, a Talmud utáni korban már csak az utóbbit nevezték kábbálának. A 13. században a titkos tanokat kezdték így nevezni. A kábbálával foglalkozókat "jód'é hén" ("a titkos tanok tudói") névvel illették. A kábbálá útja a zsidóságban nagyon hosszú és a talmudi időkben is ismeretes volt, Babilóniában és a Szentföldön is egyaránt. A Szentély pusztulása előtt kb. 200 évvel már ismerték a szavak titokzatos vonatkozásait és azt is, hogyan kell behatolni a betűk titokzatos összefüggéseinek világába. Különösen a ki nem mondható Isten-név betűihez fűztek rejtélyes elméleteket. A legrégebb kabbalisztikus könyv, amely a titok filozófiai vonatkozásaival foglalkozik a "Máászé B'résit", másnéven "Széfer Háj'círá" - a teremtés, alkotás könyve. A kábbálá Babilóniából Itálián keresztül Provence-ba hatolt be. A kabbalisták élén Rabbi Jichák Szági Náhor állt és az ő körében volt elterjedve a "Hászéfer Hábáhír" - "A világos könyv" -, amelynek szerzője állítólag a Talmud egyik bölcsje volt: Rabbi N'húnja ben Hákéné. Provence-ból a Kábbálá eljutott Spanyolországba. Az aragoniai Girona lett a központja, ahol egy Ázriel nevű bölcs volt a legismertebb művelője. Ő az Istent "Én Szóf"-nak ("Végtelen") nevezi, akit mint minden "negáció negációját" lehet felfogni. Ő az abszolút végtelen. Kortársa volt a provence-i Ásér ben Dávid és iskolájából Jichák ben Sésset geronai rabbi, aki a "Sáár Hásámájim" - "Az ég kapuja" - c. művet írta. Még virágzott Ázriel iskolája, mikor a leghíresebb kabbalisztikus mű, a "Zohár" ("Világosság", "Ragyogás") kezdett elterjedni. Szerzőjének Rabbi Simon bár Johájt tartották, valójában Rabbi Mose de Leon (1250-1305). A "Zohár" nyomán fejlődött a kábbálá irodalma spanyol, délolasz, török, egyiptomi területeken és a Szentföldön. A 14. és 15. században a kábbálá a "Zohár" elterjedése után is csak kiváltságosak tudománya. A spanyol kiűzetés után kezd csak mozgalommá válni. A kábbálá központja C'fát - Száfed - lett, ahová érkeztek a Spanyolországból kiűzött kabbalisták, köztük Slomo Álkábec, József Káró, Mose Kordobero, R. Jichák Luriá és R. Dávid ben Zimrá.

Kábalát sábat - "a szombat fogadása"

Káddis - "Szent ima": Istent dicsőítő ima. A káddis öt fajtája ismeretes: 1. az árvák káddisa 2. a tudósok emlékére mondott "káddis d'rábbánán" 3. az ún. teljes káddis 4. a fél káddis 5. a temetőben a Ciddúkhádín mondott nagy káddis.

Káparot - "engesztelések": engesztelési szertartás a --> [Jom Kippur](#) előtti napon; kora reggel szokásos, hogy az engesztelő áldozat jelképeként a férfiak egy kakast, a nők egy tyúkot megforgatnak a fejük fölött. Lényege - pszichológiai: az illető, miközben mondja a zsoltárszöveget és forgatja a kakast a feje felett, elképzeli, hogy tulajdonképpen neki kellene - vétkei miatt - hasonló helyzetben lennie, csak Isten végtelen kegyelme teszi lehetővé, hogy a kápará-kakas helyettesítse.

Karaiták - (vallási szekta): ez a szekta a --> [gáon](#) ok idejében i.sz. 8. század második felében keletkezett. Tagjai nem fogadták el a --> Szóbeli Tant (Misnát, Talmudot), csak az Írott Tant, a Tórát.

Kávod - Tisztelet. Bizonyos emberek és helyek iránti tisztelet parancsolata és társadalmi követelménye. A tisztelet megadásának parancsa nem csak az Örökkévalóra vonatkozik, hanem az uralkodóra, a szülőkre, a Bölcsekre és a szent helyekre is.

Kiddús - "megszentelés": a szombatot és az ünnepeket borral és kaláccsal kell megszentelni, voltaképpen megemlékezni arról, hogy Isten a teremtés kezdetén megszentelte a szombatot. Bölcseink rendelkezése szerint a megszentelés borral történik. A megszentelés parancsa vonatkozik a szombat beköszöntésére és kimenetelére (hávdálá) egyaránt. A kiddús-t ott mondják, ahol étkeznek.

Kiddus-Leváná - az újhold megszentelése. Egyszer egy hónapban - amikor látni már a holdat - elmondott imaszöveg neve. A héber naptár a Hold járásához igazodik.

Kippá - "kis fejfedő": fekete selyemből, bársolyból varrt vagy színes fonálból horgolt kerek fejfedő.

Klipá - Burok, héj. --> [Kabalisztikus](#) fogalom. Értelme: ahogyan a gyümölcs héja befedi a gyümölcs belsejét, úgy teremtett az Örökkévaló olyan - destruktív, negatív - erőket, amelyek eltakarják, elfedik a minden dolog belsejében meglévő isteni éltető erőt.

Kohaniták - "pap": Áron leszármazottai. Bizonyos szertartásokon, így a duchánolásnak nevezett áldásosztáskor, még manapság is van szerepük. Papi származásukra olykor a nevük is utal: Kohn, Kahán, Katz (ez utóbbi a "kohén cedek", a.m. "igaz pap" rövidítése) stb.

Kvitl, kvitli - (jiddis): kártya, cetli, az a kívánságcédula, ami a --> [chasszido](#) k, a rebbéjükknél tett látogatáskor átnyújtanak neki.

L

Ladino - spanyol-zsidó nyelv. Az Ibériai-félszigetről elszármazott zsidóknak, illetve utódaiknak spanyol nyelve, amelyet a régi hazában az egyszerű nép beszélt. Héber betűkkel írják, sok héber és más nyelvű szó is bekerült a ladinóba, amelyen számos irodalmi alkotás született.

Lág BáOmer - az omerszámlálás harmincharmadik napja. Lág BáOmer ijar 18-ára esik. Ez a nap jelzi a szörnyű pestisjárványt, amely rabbi Ákivá tanítványait elpusztította, s amely miatt az omer idejébe félgyászt iktattak. Félgász idején tilos esküvőt tartani, és más korlátozásokat is be kell tartani. A rabbi Ákivához és tanítványaihoz való szoros kötődés miatt a napot "tudósok ünnepének" is nevezik. Nincs különösebb vallási jelentősége.

Lámed-váv cádikim - "36 igaz ember". Ábájé tanítja: "Harminchat azoknak a száma a világon, akik minden nemzedékben részei az isteni dicsfénynek, mert írva van: 'Boldogok azok, akik hisznek Neki (Istennek)'." "Neki" héberül "ló" (lámed-váv). E szó számértéke: 36. Erre a tanításra épült az a régi héber legenda, mely szerint minden nemzedékben él 36 igaz ember, akiknek érdemeiért Isten fenntartja a világot. E jámborok általában szegény emberek, talán nem is tűnnek ki Tóra-tudásukkal, csupán igaz emberhez méltó megatartásukkal válnak a világ alappilléreivé, amint írva van: "Az igaz ember a világ alapja."

Lejnosás - olvasni. A zsinagógában a Tóra olvasására vonatkozik. Ez is --> [jiddis](#) eredetű, és valószínűleg a német lesen ("olvasni") szóból ered. Héber megfelelője a kriát há-Tóra.

Lévi, Leviták - a Lévi törzsből származottak neve "L'vijim" ("leviták"). Mikor Áron, aki Lévi törzsből származott, és fiai megkezdték papi szolgálatukat, Mózes megbízta a többi levitákat a Szentély körüli szolgálat végzésével és a nép oktatásával. Az Egyiptomból való kivonulás után a leviták semmiben sem különböznek a többi törzstől. A aranyborjú elkészítése után Mózes felhívására: "Aki Istennel tart, az jöjjön ide hozzám", egész Izraelből csak a leviták álltak Mózes mellé. A nép megbüntetése után Mózes a leviták minden családjának különféle feladatokat ad a pusztai Szentélyben. Ugyancsak kötelességükké teszi a nép Tórára való tanítását ("Tanítsák törvényeidet Jákovnak és Tórádat Izraelnek"). E rendelkezés miatt a leviták nem kaptak saját birtokrészt az országban, hanem a nép kötelessége lett eltartásuk. Nekik kellett adni a termés tizedét, ők viszont a néptől kapott tizedből adtak át a kohanitáknak egy tizedet. Amiképp a papok, úgy a leviták is 24 rendre oszlottak és minden héten egymást váltva végezték a Szentély körüli szolgálatokat egészen a Második Szentély pusztulásáig. Ugyancsak ők maradtak a nép tanítói is. A "háláchá" értelmében rangban a második helyet

foglalják el a "kohénok" után. Napjainkban is a Tóra-olvasásnál a "kohén" után a "lévít" hívják fel az emeévényre és csak utánuk a "jiszráélokát" - tehát a nem kívánatos származásúakat. A kohániták áldása előtt a levíták öntik a vizet a kohániták kezére. Sok mai ismert családnév a Léví névvel függ össze: Lévy, Löw, Lőwy, Levit, Levitá, Lewin stb.

Leviatán - (héber): bálna; egy aggádikus nagy hal, aminek a húsából az Örökkévaló "lakomát" rendez a cádikoknak az Éden kertjében.

L'hájjim - "Életre": szeszital ivásakor ezzel a szóval köszöntik egymást az ivók. A Talmud elmeséli, hogy Rabbi Ákíba lakomát rendezett a fiának, és minden pohárnál, amit a Bölcsseknek kínált, azt mondta: "Bort és életet a Mestereknek és tanítványaiknak!" Több magyarázat igyekszik feleletet adni arra, hogy mi az alapja a "L'hájjim" köszöntésének, így az egyik: a Példabeszédekben írva van "... és adj bort a megkeseredett lelkűnek" (31,6). A bor arra teremtődött, hogy megvigasztalja a gyászolókat, ezért, amikor bort isznak, felköszöntik egymást: "L'hájjim", azaz, hogy a borivás csak öröme és ne gyászra történjék.

Lúáh - "naptár"; a zsidó naptár a Hold járása szerint határozza meg a hónapokat és a Nap járása szerint az évet, vagyis a naptárrendszer lunisolaris, azaz hónapjai holdhónapok, az év pedig napév. Mivel egy hónap kb. 29 és fél nap, a holdév 354 nap, tehát kb. 11 nappal kevesebb a napévnél, mely kb. 365 nap. A Tóra előírja az ünnepek pontos idejét. Pészáhnak, a tavasz ünnepének, tavaszra kell esnie, Sávuoótnak, az aratás ünnepének az aratás idejére, és Szukkotnak, a begyűjtés ünnepének pedig őszre, mikor már minden termés a gazda házában van. Hogy a Tóra parancsának eleget tudjanak tenni, ki kellett dolgozni egy olyan naptárrendszert, mely ezt lehetővé teszi. II. Hillél i.sz. 359-ben kidolgozott egy naptárrendszert, mely úgy küszöböli ki a hold- és napév közötti 11 napos eltérést, hogy 19 éves ciklusokra osztja a naptári éveket és ezen belül két szökőévet állapít meg. A szökőévben két ádár hónap van: ádár risón ("első ádár") és ádár sání ("második ádár"). E naptárrendszer elérte ezt is, hogy Jom Kippur sohasem esik sem péntekre, sem vasárnapra. Ezért nem eshet Ros háSáná első napja sem vasárnapra, sem szerdára, sem péntekre.

Lubavics - kisváros fehér-Oroszországban. A chábád mozgalom bölcsője, több rebbe is élt itt.

Lúláv - "pálmaág"; a Tórában ez a név nem fordul elő, csak Bölcsseink határozták meg, hogy Szukkot ünnepi csokor egyik része az etrog (citrusgyümölcs), a hádász (mirtusz) és az árává (fűzfagally) mellett a lúláv vagy "káf t'márím" (pálmaágacska).

M

Mááriv - naponta elmondott esti ima. A hagyomány szerint szövege Jákob ősapától származik.

Maimonides (Rámbám) - Rabbi Mose ben Májmun, középkori kodifikátor és vallásfilozófus.

Macesz - (jiddis; héber: mácó): pászka. Rituális előírások szerint készített kovásztalan kenyér. A Pészách 8 napján fogyasztják. Létezik sima, gépi vagy kézi eljárással készült, és ún. Smurá macesz. Ez utóbbi különleges eljárással készül, mivel a gabona learatásától a sütésig szigorú ellenőrzés alatt áll, nehogy bármikor is kovászodás következzen be. A chasszidok csak ilyen maceszt fogyasztanak.

Máchzor - ciklus (héber). Eredetileg az egész évi imaciklust és az azt tartalmazó imakönyvet hívták így. A ciklus a naptári év ünnepeihez kapcsolódott, és a mindennapi imákat, különböző gyászszolozsmákat, utasításokat és halachákat is tartalmazta. Az első ismert, Ámrán Gáonról elnevezett, imakönyvet is Máchzornak hívták. Ilyen volt az ősrégi Máchzor Vitry, a 11. századból, amit Rábénu Szimchá, Rási egyik tanítványa szerkesztett. A nemzedékek során, a zsidóság diaszpórai szétszórásának megfelelően - többféle Máchzor rítus (Nuszách) alakult ki. Ezek között a legismertebbek az askenáz, valamint a szefárd, az olasz (Itáljáni) rítusú és az ÁRI felfogása szerint szerkesztett Máchzorok, amit főleg chasszidok használnak.

Máftír - "befejező"; az a férfi, akit utolsónak hívnak fel a Tórához. Neki olvassák fel a tórai hetiszakasz befejező részét. A felolvasás után felöltöztetik a Tórát s annak befejezése után kezdi a máftír olvasni a háftárát. Ennek olvasása előtt és után áldásokat mond. Vannak helyek, ahol a máftír csak az áldásokat mondja el, de a háftárát más olvassa.

Mágén Dávid - "Dávid pajzsa" (Dávid-csillag): két egymásba fonódó háromszög, melyek sarkain hat másik háromszög formálódik. A zsidóság egyik szimbóluma. A Talmud még nem említi, azonban a dél-itáliai Tarantóban találtak egy 3. századbéli sírkövet, melyen ~ látható. Legelőször a 12. sz-ban élt karaita Júdá háDászi említi könyvében. Vannak magyarázók, akik e szimbólumban utalást látnak Istenre, aki uralkodik a négy világtájon, valamint lent és fent. Más nézet szerint Dávid királynak hat kiváló tulajdonságát szimbolizálja. A szimbólum

valószínűleg babilóniai eredetű. Századok óta a templomokon, tórafüggönyökön, takarókon is található.

Máházór - "sorozat", "ünnepi imakönyv": az egyes ünnepek különleges imarendjének megfelelően összeállított imakönyvsorozat.

Máján - forrás. A forrásvízben megmerítkezés megtisztulást jelent, miképpen a Tórában írva van (3Mózes 11:36.). Akkor is megmerítkezhetnek benne, ha a víz folyik (zochálin), ellentétben a Mikvé-vel (rituális fürdő).

Májim ácháronim - Szó szerint: utolsó víz. Az étkezés után, de az asztali áldás elmondása előtt kézmosásra használt víz. Ezt a kötelességet főleg egészségügyi megfontolások miatt vezették be.

Mámzér - Egy olyan gyermek, aki egy férjzett zsidó asszony és egy olyan zsidó férfi viszonyából született, aki nem a férje, illetve olyan gyermek, aki olyan vérrokonok viszonyából született, akik a Tóra törvényei szerint nem házasodhatnak, és akik a törvény szerint kárét-tel, kiirtással büntetendők. Az egyetlen kivétel az olyan asszony, akinek havivérzése van (Nidá) és akivel a férjének kárét terhe alatt tilos szexuális kapcsolatot létesíteni; az ilyen viszonyból született gyermek azonban nem mánzér. A házasságon kívüli viszonyból hajadontól származó gyermek sem mánzér. Az sem mánzér, aki egy Kohén és egy elvált vagy betért asszony amúgy tiltott házasságából születik. A mánzér vér szerinti apja után örököl és halachikus szempontból minden tekintetben apja fiának tekintik. Egy mánzér vagy mánzeret csakis egymás között házasodhat, vagy egy zsidó hitre áttért férfivel vagy nővel. Az ilyen frigyből született gyermek ugyancsak mánzér.

Másiáh - "felkent": a bibliai időben így neveztek mindenkit, akit olajjal felkentek magasabb szolgálatra, királynak, papnak vagy valamiféle különleges alkalomra: "kohén másúáh milháma" ("háborúra felkent pap"). Sokkal későbbi korokban ama messiást, a zsidó nép egykoron eljövő megváltóját jelentette, aki vagy a bibliai Józseftől ("másiáh ben József"), és aki az egész világ számára elhozza a megváltást. Az első próféta, aki részletes képet fest a messiási korról Jesájáhú (9,1 - 6; 11,1-10; 32 ; 1-5). De Jirmijáhú próféta is beszél a messiási korszakról. A zsidóság csak Heródes korában kezdett foglalkozni a messiási személlyel, s az elkövetkező elnyomatások tették még erőteljesebbé a zsidó nép messiásvárását. A talmudi korban sok aggáda (l. [Midrás](#)) foglalkozik a messiással és a messiási korról. Ezeknek a központi gondolata az, hogy a messiás eljövetelekor Isten összegyűjti a világot minden táján szétszórta

gyermekait, a zsidóságot, elviszi őket az ősi földre és felépül a Harmadik Szentély. Ez a felfogás tükröződik a mindennapi imákban is. Vannak Bölcsék, akik azt mondják, hogy a messiás eljövetele előtt jön el Élijáhú (Illés) próféta, és ő lesz a messiás előhírnöke.

Melech - Király. A Tóra törvényei alapján, a zsidó nép választhat királyt magának, ha úgy kívánja (5Mózes 17:14-20.). A királynak születésénél fogva zsidónak kell lennie, nem lehet a zsidó hitre áttértek leszármazotta. Az ilyen királyra különböző tevőleges és tiltó parancsolatok vonatkoznak. Külön Tóra-tekercest kell írnia (vagy iratnia) saját magának. Nem tarthat sok lova "számát" (uo.), azaz nem lehet több lova vagy pénze, mint ami saját használatára vagy a királyság fenntartására szükséges. Mindenki köteles tisztelni és becsülni a királyt, és senki sem tanúsíthat tiszteletlenséget iránta (még maga a király sem). Annak a királynak, aki tévedésből vétkezik (3Mózes 4:22-26.) kecskebak áldozatot kell bemutatnia (szöir nászi). A király kötelessége, hogy tisztviselőket nevezzen ki a nép fölé és érvényesítse akaratát. Adókat szedhet, bírákat nevezhet ki és a nép érdekeit szolgáló törvényeket hozhat. A királyt a nép vezetőjének tartották, és ezért elsőbbséget élvezett a főpap (kohén gádol) és a próféta (návi) előtt. Annak, aki megpillantja a királyt, áldást kell mondania. Ez idegen királyra is vonatkozik (más szöveggel).

Menorá - Gyertyatartó. A Szentélyben használt szent tárgyak egyike. A Menorá aranyból készült és a szentélycsarnok (Héchal) déli oldalán állt. Hét díszített ága volt (Maimonidész és Rási szerint az ágak nem félkör alakban, hanem ferdén felfelé álltak), mindegyik végére nérotot, olajcsészéket illesztettek a kanócok számára. A Menorá-t napnyugtakor gyújtották meg, és annyi olajat helyeztek a csészékbe, hogy napkeltéig égjen, bármilyen hosszú volt az éjszaka. A Menorá magassága tizennyolc tefáchim (valamivel kevesebb mint 2 méter) volt és előtte kis emelvény volt, melyre a kohén fellépett, amikor meggyújtotta, illetve tisztította. Különleges esetekben szabad volt a Menorá más fémből is elkészíteni, de ilyenkor is hétágúnak kellett lennie. Tilos bármilyen célra hasonmás Menorát készíteni. A chánukai Menorára azért nem vonatkozik ez a tilalom, mert nyolc ágú.

Messiás - L. [Másiáh](#)

Mezuzá - szó szerint: ajtófélfá. Olyan pergamentekercs, melyre egy írnok (szofér sztám) a Tóra két szakaszát írta (Smá, 5Mózes 6:4-9. és Vöhájá im sámóá, uo. 11:13-21.). A Tóra megparancsolja (uo. 6:9. és 11:20.), hogy lakásunk valamennyi ajtófélfájára mezuzát szögezzünk. A mezuzát általában kis tokba helyezük és a jobboldali ajtófélfára kell szögeznünk. Minden egyes lakó- illetve alvóhelyiségnek az ajtajára mezuzát kell szögezni, és hasonlóképpen kell eljárni a kapuk és a városkapuk esetében is (a fallal övezett városok esetében). A nem lakó helyiségek ajtajára nem kell mezuzát szögezni, s ugyancsak nem kell

felszögezni azon helyiségek ajtójára, melyek nem illenek a mezuzá szentségéhez (például a fürdőszoba).

Micvá - jó cselekedet. A Szentírásban lefektetett 613 parancsolat.

Midrás - a Talmudban és azon kívül található ágadáirodalom vagy annak egyes részei.

Mikve - rituális fürdő.

Milá - Körülmetélés. A Tóra törvényei szerint (1Mózes 17:10.) minden zsidó férfit körül kell metélni. A fiúgyermek születését követő nyolcadik napon ez a kötelesség az apára hárul. Ha az újszülött gyenge vagy beteg, a körülmetélést elhalasztják arra az időre, míg egészséges nem lesz. Ha az apa valamilyen oknál fogva nincs jelen a nyolcadik napon, a rabbinikus bíróság feladata a körülmetélés elvégeztetése. Ha bármilyen oknál fogva a gyereket nem metélték körül tizenharmadik életévének betöltéséig, akkor ezután már az ő kötelessége a körülmetélés elvégeztetése. Ha a fiúgyermek előbőr nélkül született, a körülmetélés helyett egy csepp vért kell hullatnia: ez a hátáfát dām brit (szó szerint: a szövetség vérének cseppentése). A körülmetélés szombaton is elvégezhető, amennyiben a születést követő nyolcadik nap a szombatra esik, de ha bármilyen oknál fogva elhalasztják a körülmetélést, úgy csak hétköznap végezhető el. Szokás, hogy a körülmetélést ünnepi étkezéssel is megünnepeljék. Ezt az étkezést szödát micvá-nak, □ vallási ünnepség alkalmával tartott étkezésnek□ nevezik. Azoknak a férfiaknak, akik be akarnak térni, ugyancsak alá kell vetniük magukat a körülmetélés szertartásának. A betérőn el kell végezni a körülmetélést, utána pedig meg kell merítkeznie a mikve-ben.

Minján - Quorum (szó szerint: □ létszám, számlálás"). A gyülekezethez (édá) szükséges létszám, azaz tíz felnőtt zsidó férfi. Ez a létszám szükséges bármiféle szentnek tartott szertartás (dvárim sebikdusá) elvégzéséhez, mint például a közösségi ima, a kádis elmondása stb. Amikor egy minján együtt étkezik, az Örökkévaló nevét is beleszövik az asztali áldásba. Az esküvői szertartás során elmondott imák egy részéhez, illetve a gyászolók vigasztalására elmondott áldáshoz is szükséges a minján megléte.

Misná - a Szóbeli Tan első része, amely a Tóra rendelkezéseit fejtegeti tovább.

Mispátim - a micvák azon fajtája, melyet észokokkal is alá lehet támasztani.

Mitnágdim - a chaszidizmus ellenfelei.

Mláchá seená crichá lögufá - Önmagában szükségtelen munka, azaz olyan, a szombati munkavégzés tilalma alá eső tevékenység, melynek célja más, mint a Szentélyben végzett ugyanilyen munka. Így például egy tűz eloltása mláchá seená crichá lögufá-nak tekintendő, ha az a cél, hogy takarékoskodjanak a tüzelőanyaggal, s nem az, hogy parazsat hozzanak létre (mivel a Szentélyben ez utóbbi volt az "eloltás" célja).

Mlechet máchásevet - Szó szerint: eltervezett, megfontolt, kreatív munka. A szombati munkavégzést a Tóra csak abban az esetben tiltja, ha mlechet máchásevet, azaz szándékosan végzett, megfontolt és kreatív munka. A nem mlechet máchásevet jellegű munkát csak a rabbinikus előírások tiltják.

Möákév - Szó szerint: "visszatart, megakadályoz", azaz elengedhetetlen feltétel. Gyakori fogalom a Háláchában. Egy-egy micvá elvégzésének igen gyakran kötött formája van, ám akkor is érvényes, ha valaki nem pont úgy végezte el. Ezzel szemben vannak olyan micvák is, melyek esetében bizonyos mozzanatok elhagyása az egészet érvénytelenné teszi. Ezeket a mozzanatok "elengedhetetlenek" (möákév).

Muszár - szó szerint: erkölcs, átvitt értelemben erkölcsirodalom, amely a 19. században a litvániai rabbi Israel Salanter vezetése alatt új virágzásnak indult.

N

Náchesz - öröm, élvezet (jiddis, a héber "náchát" szóból), főleg szellemi értelemben. A jidise náchesz speciális zsidó metafizikus örömet jelent.

Nesirá - lemorzsolódás. Az Izraelbe indulók irányválttatása és máshová érkezése.

Nér támid - jelentése "örökmécs", és annak a lámpának az elnevezése, amely a frigyszekrény (áron hákódes) előtt látható. A pusztai Hajlékban örökké világító fény emlékét idézi (2Mózes 27:20-21.), s egyben emlékeztet arra a lángra, amelynek állandóan égnie kellett az oltáron, s amelyet tilos volt kioltani (3Mózes 6:6.)

Noáchták - Noé leszármazottai, vagyis az egész emberiség. "A noáchták hét micvája" az egész emberiségre kötelezőnek számít.

Nogá: "fénylő" --> [klipá](#) , amiben nemcsak negatív, hanem pozitív erő is van.

O

Olé - Izraelbe bevándorló zsidó.

Öreg Rebbe - a Ljadiból való rabbi Snéur Zálmán (1745-1813), a chábád alapítójának közkedvelt elnevezése (szül. 1745-ben Lázriban, Fehér-Oroszországban.) Tanítványa volt a híres mezrici "mágid"-nak s ő lett az örököse is szellemi vonalon annak halála után. Megszervezi nagynevű hásszid udvarát Litvániában a "Hitnagdút"-ot, a sokrétű hásszid mozgalmak ellenzőjeként. Még a nagynevű wilnai gáon életében, aki szintén ellenzője volt a hásszid mozgalmaknak, kétszer zárták börtönbe hamis feljelentések alapján. Kiszabadulásának napját kiszlév hó 19-ét a mai napig megünneplik a chábád hásszidok.

P

Peszách - Peszách, a "zsidó húsvét", a felszabadulás emlékét őrzi, és azt idézi, hogy Izrael gyermekei a több mint két évszázados egyiptomi rabság után, mintegy 3300 évvel ezelőtt tömegesen kivonultak Egyiptomból. A történetet - amely Izrael elnyomatását és mérhetetlen szenvedését, Mózes és testvére, Áron isteni küldetését, a nép megszabadításáért végzett

fáradhatatlan tevékenységüket, az egyiptomi fáraó csökönyös kérlelhetetlenségét, az Isten rendelte katasztrófák sorozatát, majd a fáraó megváltozását és az izraeliták menekülését beszéli el - Mózes második könyvének 1-15. fejezete írja le. Ez az esemény a zsidó történelem epicentruma, mert ebben kristályosodik ki a zsidó nemzeti azonosság, ezáltal született meg a zsidóság mint szabad nép, és mert az egyiptomi szolgaság tanulságainak szilárd alapjáról szökkentek szárba a zsidó hit és etika jelentős fogalmai. A Tóra "a kovásztalan kenyér ünnepe", chág hámacotnak nevezi Peszáchot, legfontosabb megkülönböztető jegyét határozva meg ezzel. Az imakönyv "szabadulásunk idejeként" - z'mán héruténu - is említi, legjellemzőbb tartalmi vonására utalva. A legelterjedtebb a Chág HáPeszách elnevezés, ami azt jelenti: "Peszách ünnepe". A "peszách" az ünnep előesti pászkaáldozatra utal, amelyet Isten ígérétenek - "...elkerüllek benneteket, és tirajtatok nem lesz pusztító csapás..." (2Mózes 12:13.) - emlékezetére hoztak. A "Peszách" név a Misnában és a rabbinikus irodalomban is közkeletű.

Pijut - (görög); egyfajta költemény neve. A pijutok, melyek sorai legtöbbször alfabetikus sorrendűek, egyrészt ima jellegűek, másrészt aggádikus és midrási olvasmányok, melyek mintegy "díszítik" és kiegészítik a "hivatalos" imaszöveget.

Purim - Purim egynapos ünnepe ádár 14. napján, egy hónappal Peszách előtt van. Arról emlékezünk meg ezen az ünnepen, hogy a perzsa uralom alatt élő zsidó közösség, amelynek kiirtására Hámán gonosz tervet szőtt, megmenekült. A pontos dátum körül van némi bizonytalanság, de valószínű, hogy az Eszter könyvében leírt események i. e. 450 körül történhettek. A Purim név a "sorsvetést" jelentő pur szóból ered, mert Hámán így választotta ki az időpontot, amikor rá akarta szabadítani hordáit a zsidókra, hogy kiirtsa őket.

R

Rábbán Jochánán ben Zakkáj - a Második Templom korának kiemelkedő egyénisége, ki az ostromlott Jeruzsálemből kimenekülve Jávnében állított fel tanházat, és ezzel biztosította a háláchá folytatóságát.

Rábénu Gersom (Mainz, 961-1028) - kora áskénáz zsidóságának nagy egyénisége és öntvényhozója.

Rámbám - I. Maimonides.

Rásá: Rossz (gonosz) ember, a --> [cádik](#) ellentéte. A *Talmud* bölcsei szerint "aki kezét emel felebarátjára, az rásának számít." (*zánhedrin* 58b.) S

Rási - Rabbi Slomo Jiccháki (1040-1105), a középkor legnagyobb Biblia- és Talmud-komentátora.

Rebbe - általában: egy chászid "udvar" vagy dinasztia feje, lelki vezetője; specifikusan a chábád mozgalom mindenkori feje, a lubavicsi rebbe.

Responsumok - (Seélot utsuvot - kérdések és válaszok) a Talmud és kommentárjain kívüli halachikus döntvények tára

Ros HáSáná - A Tóra és az imakönyv Emlékezés Napja, Jom HáZikáron és Sófárfúvás Napja, Jom T'ruá néven említi ezt a napot. A szellemi önvizsgálat és bűnbánat tíznapos időszakának kezdetét jelöli, amelyet Jom Kippur, az Engesztelés Napja zár le. Minthogy az évek számítása tiszri első napjával kezdődik, ez a nap a zsidó világban Ros HáSáná, újév néven vált ismertté. A napot elmélyült imádkozás jellemzi. Az imák fő témája Isten korlátlan hatalma a világ és az emberiség fölött. Ros HáSánával kapcsolatban a legemlékezetesebb bibliai előírás a sófárfúvás. Vallási kötelesség ezeken a napokon a sófár hangját hallgatni.

Ros Hodes - "újhold": a hónap első napja. A bibliai időkben különleges jelentősége volt, ünnepnek tartották. Sámuel könyve megemlíti, hogy Saul király udvarában újhold napján lakomát rendeztek. Ros Hodes napján hozzák a "korbán háhodes"-t, az újhold napi áldozatot. Van egy- és kétnapos R.H. Ha a hónap 30 napos, akkor Ros Hodes az előző hónap 30. napja és az új hónap első napja. Tiszri újholdját nem ünneplik meg és nem is hirdetik meg az első szombaton. A Ros Hodes előtti napon szoktak böjtölni és külön bűnbánó imát mondani az a hónapban elkövetett vétkekért. Ennek neve Jom Kippur Kátán. Ha Ros Hodes vasárnapra esik, akkor az előző csütörtökön böjtölnek és mondják a Jom Kippur Kátán imáit. A Ros Hodes előtti minhá imában nem mondanak táhánunt és a mááriv imába betoldják a "Jáále v'jávó" kezdetű

imát és Ros Hodes minden imájában elmondják, még a Birkát Hámazónban is. A reggeli imában mondanak fél hállélt. Ha tévét Ros Hodesa Hánukká 7. napja, egész hállélt mondanak. Hétköznapon a Tórából négy felhívottnak az előírt szakaszt olvassák, utána muszáfot imádkoznak. Szombaton két Tórából olvasnak. Az egyikből a hetiszakaszt, a másikkól a Ros Hodesra vonatkozó fejezetet. A muszáf ima is megváltozik.

S

Sáátnéz - kétféle (például gyapjú- és len-) fonalból szőtt ruha viselésének bibliai tilalma.

Sálos szőűdöt - jelentése "három étkezés", de valójában a harmadik szombati étkezésre vonatkozik, melyet általában a szombat kimenetele előtt fogyasztanak el. Szokás, hogy ezt a zsinagógában szolgálják fel, egyszerű ételek formájában. A nyelvtanilag helyes forma a szőűdá slisit, melynek jelentése "harmadik étkezés".

Sámesz - héber sámas, templom zsolga, a zsinagógiai funkciók egyik legfontosabbika.

Samson Raphael Hirsch - (1808-1888) a 19. századi német ortodox zsidóság vezető személyisége, aki erélyesen harcolt a reformtörekvések ellen.

Sávuot - Sávuot a csodálatos esemény emlékezetét őrzí, amely Izrael gyermekeivel történt hét héttel az egyiptomi kivonulás után, amikor a Sínai-félszigeten letáboroztak a Sínai-hegy lábánál. Az esemény a Kinyilatkoztatás volt: az Örökkévaló kinyilvánította akaratát Izrael előtt. Ezt a Tízparancsolat kihirdetése jelezte. Bár a Tórát, amely összesen 613 parancsolatot - tárjág micvotot - tartalmaz, nemcsak ezek a parancsolatok alkotják, de ezek képezik az alapját. A Tízparancsolat vált a nyugati kultúrák többségének erkölcsi alapjává.

Smitá év - minden hetedik év, melyben a Tóra a föld művelését megtiltotta.

Snéur Zálmán, rabbi I. [Öreg Rebbe](#)

Stetl - (kelet-európai) zsidó kisváros.

Sulchán Áruch - A cfáti rabbi Jozsef Káro által a 16. században készített átfogó, rendszeres háláchá-döntvénytár, melyet előbb a szfárd, majd - a krakói rabbi Mose Iszerlesz kiegészítéseivel - az áskénáz zsidóság is mérvadóként fogadott el.

Szadduceusok (cedukim, cádokiták) - a farizeusok ellenlábasai a Második Templom idejében, főleg a papi rend és a tehetős osztályok köréből kerültek ki.

Szeá - bibliai úrmérték, körülbelül 13,3 liter.

Szidur - imádságos könyv.

Szitrá áchrá: "másik oldal". Kabalisztikus fogalom, amely a szentség oldalával szemben áll: azt próbálja elfedni, semmissé tenni. Hasonló értelmű a --> [klipá](#) fogalmával.

Szukot - jelentése "sátrak", "bódék", "átmeneti szállások" és az ideiglenes lakóhelyekre utal, amelyekben Izrael gyermekei éltek negyvenévi sivatagi vándorlásuk alatt az egyiptomi kivonulás után. "...sátrakban adtam lakást Izrael fiainak, amikor kihoztam őket Egyiptomból..." (3Mózes 23:42.) Az ünnep Izrael történetének erre a szakaszára emlékeztet. Több vidám vallási szertartás, sok ének és tánc kíséri ezt az örömmünnepet.

T

Tálit - imakendő.

Talmud - a Misná, a Gemará és kommentárjaik összessége.

Tánjá - Rabbi Snéur Zálmán főműve, a chábád irodalom központi alkotása.

Tfilin - imaszíjak, melyeket hétköznap a reggeli imánál a zsidó férfiak karjukra és fejükre helyeznek.

Tisá BeÁv - Az év legszomorúbb és letragikusabb napja az év hónap 9-ei böjt, Tisá BeÁv. Ezen a böjt- és gyásznapon egyszerre emlékezünk az Első Jeruzsálemi Templom i. e. 586-ban történt lerombolására és a Második Templom megsemmisülésére, amely szerencsétlen történelmi egybeeséssel i. sz. 70-ben ugyanezen a napon történt. Az Első Templomot a babilóniaiak fosztották ki és égették porig, a Másodikat a rómaiak. A Templomnak, a nép vallási központjának lerombolása nemcsak a vallásra mért súlyos csapást, hanem az első - később a második - zsidó állam megszűnését is jelentette, és a zsidók kiűzetését saját országukból. A későbbi századok során többször is történtek Tisá BeÁvkor tragikus események a zsidó nép életében. 1492 Tisá BeÁvján bocsátották ki Spanyolországban azt a rendeletet, amelynek értelmében kiűztek az országból minden zsidót, s azok így a száműzetés, a halál vagy a kikeresztelkedés között választhattak. Tisá BeÁv teljes böjt nap, akárcsak Jom Kippur. Előző nap, év 8-án napnyugtától kezdve a következő nap estéjéig sem enni, sem inni nem szabad.

Tóra - szó szerint: tan. Szűkebb értelemben Mózes öt könyve, bővebb értelemben az egész Biblia, általánosságban a zsidóság összes tanítása.

Tsuvá - megtérés.

Tréfa - Egy vadállat által széttépett, vagy komoly szervi betegségben szenvedő, illetve rendellenességgel született állat. Halachikus szempontból, tréfának számít egy élő kóser állat vagy madár, amely olyan sebtől vagy betegségtől szenved, ami tizenkét hónapon belül a pusztulását okozza. Az ilyen állatot még a megfelelő rituális vágás (schitá) után is tilos elfogyasztani (ld. 2Mózes 22:30.) Átvitt értelemben táréf ("tréfli") minden tisztátalan - nem kóser - állat, madár és hal vagy akár tiszta állat, amit nem vágtak le rituális módon illetve nem kóseroltak ki az előírások szerint.

Tréfli - ld. [tréfá](#)

Tu BiSvát - a fák újéve. Hámisá Ászár BiSvát vagy Tu BiSvát, svát 15-e az a nap, amelyet a --> [Misná](#) a fák újéveként említ. Ettől a dátumtól számítják a fa gyümölcsének tizedével és hasonló törvényekkel kapcsolatos időpontokat. Az ünnephez egyetlen szokás kapcsolódik, az Izraelben honos gyümölcsök evéséé. Ilyenkor szokták például a nem túl közismert szentjánoskenyeret - bokszert - is enni. Egyes helyeken szokás ezen a napon tizenötféle gyümölcsöt fogyasztani. Izraelben ezzel az ünneppel kapcsolatos az a szokás, hogy az iskolások kirándulást tesznek, és facsemetéket ültetnek.

Turim - a 14. században Franciaországban élt rabbi Jákov ben Ásér által szerkesztett, négy részből álló háláchagyűjtemény.

U

Uvarov - a 19. századi Oroszország egyik nevelésügyi minisztere, aki a zsidók "felvilágosítását" világi iskolarendszer alapításával próbálta keresztülvinni.

V

Viduj - halálos ágyon elmondott bűnvallomás. A -->Jom Kippur-i (engesztelő napi) imarendben többször is recitálják. A megtérés egyik alapfeltétele, hogy megvalljuk vétkeinket: ezekt sorolja fel ábécérendben az ima. A Szentélyben a főpap rövid bűnvallomást tett maga és a nép nevében. A talmudi időkben szintén rövidebb volt a szöveg, nem volt betűrendbe sorolva, később, a 14. század elején már 36 részletezett vétek szerepel benne (Tikun Tfilá).

Z

Zsidó fogalomtár

Írta: Wagner Tamás

2011. november 13. vasárnap, 20:11 - Módosítás: 2011. november 13. vasárnap, 20:18

Zohár - A zsidó --> [kábálá](#) arámi nyelven írt kézikönyve. Szerzője Simon bár Jocháj, az "isteni tanaita", a mártírhálált halt rabbi Ákivá tanítványa.

FORRÁS: www.zsido.com